

تحلیل محتوای کتاب‌های غیردرسی فراگیران نهضت سوادآموزی شهر تهران

زهره میرحسینی^۱ و علی اکبر ارجمندنیا^۲

چکیده

مقاله حاضر به تحلیل محتوای ۱۱ کتاب غیردرسی که در برنامه آموزش مداوم خدمات مکاتبه ای و گروه پیگیر سواد نهضت سوادآموزی شهر تهران مورد استفاده قرار می‌گیرد می‌پردازد تا به کارشناسان تهیه این مواد خواندنی ساده نقاط قوت و ضعف این کتابها را نشان دهد به طوری که طراحی و نگارش این مواد به ارتقا فرهنگ مطالعه و آگاهی‌های عمومی کمک بیشتری بنماید. نتایج نشان می‌دهد که موضوع و محتوای اکثر این کتابها با اهداف آموزش مداوم هماهنگی دارند.

کلید واژه‌ها: تحلیل محتوا، خواندنی ساده، آموزش مداوم، کتاب غیردرسی، نهضت سوادآموزی

۱. دکترای کتابداری و اطلاع‌رسانی و عضو هیات علمی گروه کتابداری دانشکده علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی-واحد تهران شمال
zmirhosseini@yahoo.com

۲. دکترای روانشناسی و عضو هیات علمی دانشگاه پیام نور- گروه روانشناسی
aarjmannia@yahoo.com

مقدمه

بیان مسأله:

یکی از شرایط رشد و توسعه، ارتقای سطح دانش و آگاهی‌های عمومی جامعه است، بدون شک سواد و میزان تحصیلات افراد مهمترین نقش را می‌تواند در ایجاد این آگاهی‌ها ایفا نماید. توانایی خواندن و نوشتن است که جوامع را با گذشته، حال و آینده پیوند می‌دهد و موجبات ثبت و ضبط تجربیات و علوم و فنون را فراهم می‌کند و در نهایت موجب شکوفایی انسان می‌شود.

نظام آموزش مداوم سازمان نهضت سواد آموزی که کتابهای غیر درسی را از طریق فعالیتهای پس از سواد دسترس پذیر میکند، اهدافی را دنبال می‌کند که عبارتند از:

(۱) گسترش هر چه بیشتر فرهنگ و معارف اسلامی برای رسیدن به کمال انسانی

(۲) افزایش قابلیت نوسودان برای مشارکت اجتماعی بیشتر در سازندگی و پیشرفت کشور و ایفای نقش فعالتر در زندگی

(۳) کمک به نوسودان به منظور درک بهتر جامعه و تغییرات اساسی در آن

(۴) تقویت جریان یادگیری خواندن و نوشتن و جبران کاستی‌های دوره آموزش

(۵) افزایش آگاهی نوسودان در زمینه نیازهای آموزشی و زندگی

(۶) جلوگیری از رجعت به بی‌سوادی برای دستیابی به هدف‌های فوق‌الذکر، می‌بایست از روش‌های مختلفی سود جست که یکی از آنها تالیف کتاب‌های متناسب است که این کتابها نیز باید دارای محتوایی باشند که با نیازهای مخاطبان، {شرایط و توانمندیهای سازمان نهضت سوادآموزی} مطابقت داشته باشند. محتوایی که برای این کتابها در نظر گرفته شده‌اند عبارتند از: (۱) مسایل دینی و اخلاقی (۲) مسایل خانواده (۳) آگاهی‌های مدنی، اجتماعی و سیاسی (۴) مسایل اقتصادی (۵) مسایل بهداشتی (۶) مسایل فنی و حرفه‌ای (آیین‌نامه آموزش مداوم، ۱۳۷۴)

گسترش آموزش همگانی درهرجامعه یک ضرورت اجتماعی، اخلاقی، انسانی محسوب می‌شود. گسترش فرهنگ کتابخوانی و کتابخانه‌های عمومی در راستای گسترش آموزش‌های همگانی است.

ژاک دلور^۱ معتقد است روند حاکم بر آینده، روند آگاهی جهانی است که بیش از پیش امر آموزش را ضروری می‌سازد. وی اشاره میکند که آموزش یکی از قدرتمندترین سلاحهایی است که ما برای ساختن آینده از آن برخورداریم. (میر حسینی، ۱۳۷۷).

کتابخانه‌ها در حمایت از آموزش نقش مهمی دارند. لذا نهضت سواد آموزی با برنام‌های خدمات مکاتبه‌ای و کتابخانه‌ای سیار عملاً در این راستا گام برداشته است. نکته قابل توجه اینکه چه در مکتب اسلام چه در جامعه کنونی جهل و نادانی بزرگترین دشمن انسان معرفی می‌شود و کسب علم توصیه می‌شود. روز به روز نیز بر تحول، پیچیدگی و گستردگی نظام آموزشی افزوده می‌شود و در کنار آن جهان با انفجار اطلاعات و گسترش تکنولوژی رو به رو است که منطبق شدن با این تغییرات مستلزم آن است که انسان امروزی بر گستره آگاهیهای خود با استفاده از منابع مطالعاتی بیفزاید. خواندنیهای ساده از منابع مطالعاتی موجود برای کم‌سودان است که در کشورهای گوناگون به ویژه در حوزه آسیا از اهمیت خاصی برخوردار هستند به طوریکه سازمان یونسکو و سازمانهای وابسته به آن مانند ACCU^۲ (مرکز آسیا/اقیانوسیه یونسکو در توکیو) بر استفاده از آنها در برنام‌های آموزش مداوم از جمله کتابخانه‌های سیار و کتابخانه‌های مراکز یادگیری محلی تاکید دارند، لذا بررسی این خواندنیها از مسایل حایز اهمیت برای برنام‌های آموزش مداوم و برنام‌ریزان تالیف این کتابها و کتابداران کتابخانه‌های عمومی است.

^۱ Jack Delore

^۲ Asian Cultural Center for UNESCO

استفاده شده در این طرح، فرهنگ نوشتاری را در بین فراگیران توسعه داده است.

پژوهش‌های مختلف نشان می‌دهد که فراگیران طرح گروه‌های پیگیر سواد که یکی از طرح‌های آموزش مداوم است اکثراً در گروه سنی ۳۰-۳۹ قرار دارند و ۸۸/۵ درصد آنها متاهل هستند (یاری، ۱۳۷۸). صالحی (۱۳۷۷) در بررسی که در شهر مشهد انجام داده است، به این نتیجه رسیده است که ۹۶ درصد فراگیران را زنان تشکیل می‌دهند و ۸۳ درصدشان نیز متاهل هستند.

بنابر این فعالیتهای برنامه‌های آموزش مداوم باید گروه زنان خانه‌دار را در الویت قرار دهد و به نیازهای مطالعاتی این گروه توجه خاص نماید.

هدف از پژوهش حاضر تحلیل محتوای کتاب‌های غیردرسی است که کتاب‌های تالیفی و استفاده شده در نظام آموزش مداوم را دربرمی‌گیرد. به عبارت دیگر محققان قصد دارند که به این سؤال پاسخ دهند که آیا محتوای فعلی کتاب‌های غیردرسی، متناسب با اهداف از پیش تعیین شده آموزش مداوم است؟

اهداف پژوهش:

هدف کلی

تحلیل محتوای کتاب‌های غیر درسی نهضت سواد آموزی به منظور بررسی پیام‌های اطلاعاتی و شناسایی موضوعات موجود در آنها.

اهداف جزئی

۱. شناسایی مقولات موضوعی به کار رفته در کتاب‌های

غیر درسی نهضت سواد آموزی

۲. شناسایی میزان مقولات موضوعی به کار رفته در

کتاب‌های غیر درسی

۴. شناسایی میزان تکرار هر مقوله نسبت به مقولات دیگر

موجود در کتاب‌های غیر درسی

اهمیت و ضرورت طرح:

یادآوری می‌گردد که موضوعات فوق، موضوعات و محورهای اساسی کتاب‌های غیردرسی سوادآموزان را در فعالیت‌های مختلف نظام آموزش مداوم به خود اختصاص داده است.

اشتغال به مشاغل سخت و دشوار، نداشتن فرصت لازم برای مطالعه، نداشتن انگیزه و علاقه در یادگیری، و مسایل و مشکلات خاص خانوادگی از جمله عوامل مؤثری هستند که در برخی پژوهش‌ها (عزیز، ۱۳۷۰) به عنوان علت‌های رجعت به بی‌سوادی تلقی شده‌اند. محققان دریافته‌اند که آموزش بزرگسالان زمانی بیشترین تاثیر را خواهد داشت که متناسب با تجربه و نیازهای واقعی یادگیرندگان باشد و به وسیله خود یادگیرندگان سمت و سو داده شود (Urbach, ۱۹۹۲).

تألیف و استفاده از کتاب‌های غیردرسی - چنانچه محتوا و تنظیم مناسبی داشته باشد می‌تواند از رجعت به بی‌سوادی جلوگیری کرده و خواندن را به عنوان یکی از ارکان اساسی سواد تقویت نماید. در بررسی نیازهای آموزشی فراگیران سازمان نهضت سوادآموزی به این نتیجه رسید که اکثریت فراگیران مورد بررسی معتقد بودند که آگاهی‌های بهداشتی، اجتماعی، دینی، و آموزش‌های فنی - حرفه‌ای مورد نیاز آنهاست (میرحسینی، ۱۳۸۲).

کتاب طرح خواندن با خانواده که یکی از ارکان نظام آموزش مداوم تلقی می‌شود، بیشتر به منظور تقویت توان خواندن پایه سوادآموزان تدوین شده است که محتوای آن شامل مطالب دینی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی است مطالب به زبان ساده درباره نقش رهبری امام خمینی (ره) در پیروزی انقلاب اسلامی، ساده زیستی ایشان، مبارزه با آمریکا، رهنمودهای ایشان در مورد نماز، کسب سود، نوع حکومت، موقعیت‌های جغرافیایی ایران، آب و هوا و محصولات ایران و ... می‌شود. (سلطانزاده، ۱۳۷۸)

ولیکانی (۱۳۸۴) در بررسی خود تحت عنوان بررسی میزان تحقق اهداف گروه‌های پیگیر سواد، در نهضت سوادآموزی به این نتیجه رسیده است که مطالعه کتاب‌های

سؤالات پژوهش:

- ۱- مقولات موضوعی موجود در کتاب های غیردرسی کدامند؟
- ۲- میزان مقولات موضوعی به کار رفته در کتاب های غیردرسی چقدر است؟
- ۳- مقولات موضوعی تا چه اندازه تکرار شده است؟
- ۴- آیا عناوین کتابهای غیر درسی تعیین شده با محتوا و اهداف آموزش مداوم آموزش سازگاری دارند؟
- ۵- ضریب خوانایی کتابهای غیر درسی که با موضوع بهداشتی طراحی شده اند، با استفاده از فرمول مک لافلین تا چه اندازه است؟

تعریف اصطلاحات و مفاهیم:

آموزش مداوم: که گاه آن را آموزش پیگیر^۱ یا آموزش مادام العمر^۲ نیز می‌نامند به آموزشی اطلاق می‌شود که در طول زندگی فرد جریان می‌یابد و شامل یادگیری رسمی، غیررسمی و اتفاقی برای رسیدن به حداکثر رشد فردی، اجتماعی و حرفه‌ای افراد می‌شود و دربرگیرنده یادگیری در خانه، مدرسه، محل کار و جامعه است (بول، ۱۳۷۳). در این تحقیق به برنامه های تداوم آموزش نهضت سوادآموزی شهر تهران اطلاق می‌شود که شامل گروههای پی گیر سواد و خدمات مکاتبه ای می باشد.

۲) کتاب‌های غیر درسی: به خواندنیهای ساده ای اطلاق می‌شود که سوادآموزان در قالب نظام آموزشی غیررسمی (آموزش مداوم) مورد مطالعه قرار می‌دهند. در تحقیق حاضر ۱۱ کتاب که از سوی سازمان نهضت سوادآموزی شهر تهران استفاده می‌شود برای تحلیل محتوا در نظر گرفته شده است: ۱. ارمغان آبی، ۲. آب را گل نکنیم، ۳. رفت و آمد در شهر، ۴. نگاهی کوتاه به تهران، ۵. بیماری های تنفسی در کودکان، ۶. آبی یا کیود، ۷. گنج پنهان، ۸. امن تر از خانه برای نوجوان کجاست؟، ۹. دانستیهای در باره زلزله، سیل و

امروزه عصر اطلاعات و عصر شکوفایی تکنولوژی اطلاعات است. لذا با توجه به تغییرات سریع دانش و تکنولوژی چنانچه فرد مطالعه نداشته باشد، نمی‌تواند به نحو شایسته از منابع موجود تکنولوژی برای بهبود زندگی خود سود ببرد.

سواد یکی از شاخص‌های توسعه یافتگی کشورها نیز محسوب می‌گردد لذا چنانچه سواد عمیق نشود و در حد پایه بماند قطعاً با توجه به تجربه سوادآموزی در کشور رجعت به بی‌سوادی را دربر خواهد داشت که این امر ضمن هدر دادن سرمایه کشور برچسب توسعه نیافتگی را بر کشور تحمیل می‌نماید. (ولیکانی، ۱۳۸۴).

نهضت سوادآموزی در ایران با استفاده از کتاب های غیر درسی سعی در تعمیق و تداوم سواد در نوسوادان دارد. از این رو کتاب های غیر درسی با تیراژ بسیار بالا رقمی بالغ بر ۲۸۰۰۰۰ نسخه، در ایران منتشر می‌شود. این شمارگان بررسی محتوایی این کتاب ها را بیش از پیش ضروری می‌نماید. شناسایی نقاط قوت و ضعف این کتاب ها می‌تواند در برنامه ریزی های آتی مساله هزینه فایده را مورد توجه جدی قرار دهد تا مسوولان مربوطه با دقت و جدیت بیشتر به نشر این کتاب ها بپردازند.

استفاده کنندگان از نتایج تحقیق در آموزش و پرورش شهر تهران عبارتند از:

- تدوین کنندگان نظام تداوم آموزش یا پیگیر در سازمان نهضت سوادآموزی

- تهیه کنندگان کتب غیردرسی برای سوادآموزان شهر تهران برای منطبق کردن بیشتر این کتاب‌ها با اهداف از پیش تعیین شده

- دفتر تالیف، تحقیق و برنامه ریزی سازمان نهضت سوادآموزی

- طراحان طرح‌های «خواندن با خانواده» و «گروه‌های پیگیر سواد، خدمات مکاتبه ای، کتابخانه سیار و مجریان این برنامه‌ها»

^۱ Continuing Education.

^۲ Life long Education.

این فرمول توسط هری مک لافلین در ۱۹۶۹ مطرح شده است و خوانایی یک متن را تا حد امکان ساده برآورد میکند:

تعداد جملات را معین کنید؛ ر آن جملات کلمات ۴ هجایی به بالا را مشخص کنید؛ فرمول زیر را به کار ببرید:

$$۳ + \text{تعداد جملات} \div ۳۰ \times \text{تعداد چند هجایی ها}$$

مفهوم سواد در دنیای امروز:

هدف اصلی در برنامه های سوادآموزی این است که افراد بتوانند پس از کسب خواندن و نوشتن و حساب کردن عملا این مهارتها را در زندگی روزانه خود به کار برند، به طوری که قادر به حل مشکلات خویش باشند. به عبارتی، هدف این است که سواد کاربردی داشته باشند و قدرت تجزیه و تحلیل اطلاعات و استفاده از آن را برای بهبود زندگی خویش به دست آورند (میرحسینی، ۱۳۸۳).

در سال های اخیر سواد بزرگسالان در عملکرد اقتصادی کشورهای صنعتی نقش حیاتی پیدا کرده است. سواد دیگر صرفا به معنای آستانه پایه توانایی خواندن که مردم عموما در کشورهای پیشرفته قاعداً باید به آنها دست پیدا کنند، نیست. به جای آن سواد اکنون معادل توانایی افراد برای استفاده از اطلاعات نوشتاری برای کار در اجتماع تعریف می شود. بزرگسالان امروز به سطوح بالاتری از سواد نیاز دارند تا عملکرد بهتری داشته باشند چون جامعه پیچیده تر شده است و شغل هایی که مهارت های کمی نیاز دارند، کم کم ناپدید شده اند. سطوح نا کارآمد سواد در یک سطح وسیعتر ممکن است تهدیدات جدی برای رشد اقتصادی و همبستگی اجتماعی کشورها داشته باشد.

تقریباً ۲۷ میلیون نفر در آمریکا به طور کارکردی بی سواد هستند. یعنی نمی توانند بخوانند یا توان خواندن کافی برای فهم اغلب مواد چاپی موجود و ضروری جامعه امروزی ندارند (مک لافلین، ۲۰۰۲).

حدود ۴۰ میلیون آمریکایی ۱۶ سال و بالاتر مهارتهای سواد پایینی دارند (کنگره آمریکا، دفتر سنجش فناوری،

آتش سوزی، ۱۰. خانه ای به نام محیط زیست ما، ۱۱. پرورش ماهی قزل آلا در استخرهای ذخیره آب کشاورزی.

۳) تحلیل محتوا: طبق تعریف برلسون^۱ روشی پژوهشی است که برای توصیف عینی، نظام مند و کیفی محتوای آشکار پیامهای ارتباطی به کار میرود (شاوردی، ۱۳۷۳)

تحلیل مفهومی:

در تحلیل مفهومی یک مفهوم برای بررسی انتخاب شده و تعداد وقوع آن در متن ثبت می شود. از آنجایی که اصطلاحات میتوانند عینی و ضمنی باشند بنابراین مهم است که اصطلاحات ضمنی را قبل از آغاز مرحله شمارش تعیین کنیم. برای محدود کردن ذهنیت در توصیف مفاهیم ازواژه نامه های مخصوصی استفاده می شود (کاظمی، ۱۳۷۴).

تحلیل مفهومی با مشخص کردن سوالهای پژوهشی و انتخاب نمونه یا نمونه ها بکار می رود. بعد از انتخاب متن، به مقوله های محتوای مدیریت پذیر تقسیم می شود. فرایند کد گذاری خود کاهش دهنده است که این مساله شکل اصلی تحلیل محتوا می باشد. باشکستن محتوا یا مفاهیم به واحدهای اطلاعاتی با معنی و مرتبط، ویژگی های مشخص پیام می تواند تحلیل و تفسیر شود.

مثالی از تحلیل محتوا می تواند بررسی یک متن و کدگذاری آن برای حضور کلمات مشخص باشد. با بررسی متن سوال تحقیق می تواند بررسی کلمات مثبت در قبال کلمات منفی باشد پژوهشگر می تواند فقط در تعیین این کلمات علاقه مند باشد نه در بررسی ارتباط آنها که یکی از کارکرد های تحلیل رابطه ای است. در تحلیل مفهومی پژوهشگر فقط حضور را با توجه به سوال تحقیق بررسی می کند.

ضریب خوانایی: این ضریب سالهای آموزشی مورد نیاز برای فهم یک تکه (واحد) نوشته را در بر میگیرد. این ضریب به طور گسترده و به خصوص برای چک کردن پیام های سلامتی (بهداشتی) استفاده می گردد.

¹ Bernard Berlsion

در بهبود زندگی آنها دارد و اگر در ارتباط با مسایل و نیازهایشان باشد مورد استفاده قرار گرفته و عملاً موثر خواهد بود. آموزش غیر رسمی دارای گستره وسیعی است و در قالب آموزش های خاص معمولاً برای بزرگسالان تعریف می شود. "نمونه هایی از آموزش بزرگسالان غیر رسمی در زیر آمده است: آموزش کشاورزان، آموزش مبتنی بر همکاری مدرسه و بازار کار، گسترش کشاورزی، آموزش همگانی، آموزش تغذیه و آموزش توسعه اجتماعات محلی به علاوه مجموعه فعالیتهایی که جوانان سر و کار دارند مثل کار در اردوگاهها، طرح های خدمات داوطلبانه در سطح ملی و بین المللی" (ایوانز، ۱۳۸۱).

به طور کلی می توان آموزش غیر رسمی را به سه طبقه کلی تقسیم کرد:

۱- آموزش مکمل^۵: که برنامه درسی مدرسه را کامل می کند.

۲- آموزش اضافه^۶: که موادی را به مواد آموزش رسمی در زمان و مکان مکمل اضافه می کند.

۳- آموزش جایگزین^۷: که مواد درسی دیگری را جایگزین مواد درسی آموزش رسمی می کند (ایوانز، ۱۳۸۱).

پس می توان آموزش غیررسمی بزرگسالان را مجموعه ای از آموزش هاتلفی کرد و مبحث سوادآموزی در واقع در مبحث آموزش جایگزین می گنجد. به این ترتیب در خدمت کودکان و بزرگسالانی است که به خاطر دلایل گوناگون، دسترسی به آموزش رسمی نداشته اند. فعالیتهای آموزش غیر رسمی به هر صورت که ارایه شوند نمایانگر تلاش برای ارایه تعلیم و تربیت در پشت دیوارهای مدرسه برای افرادی است که به هر دلیل از آموزش های مدرسه ای محروم مانده اند. در این راستا برنامه ریزان آموزش در سطح بین المللی نیز تلاشهایی داشته اند و کنفرانس های جهانی

(۱۹۹۳). ۴۳ درصد از مردم کم سواد در فقر زندگی می کنند، ۱۷ درصد سهمیه های غذایی دریافت می کنند و ۷۰ درصد یا شغلی ندارند و یا شغل پاره وقت دارند (مدیران خانواده، شغل و اجتماع آمریکا، ۲۰۰۰).

بدین ترتیب برای کمک به افراد کم سواد، متخصصان نیاز دارند که نحوه تنظیم مواد آموزشی در سطح سواد پایین را بدانند.

مطابق با نظر مرکز ملی آمارهای آموزشی (۱۹۹۳) سواد عبارت است از توانایی خواندن، نوشتن و صحبت کردن به زبان انگلیسی و محاسبه و حل مسئله در سطحی که کارآمدی ضروری برای کارکردهای شغلی و اجتماعی را به دست بیاورند، به اهداف شخصی دست پیدا کنند و دانش و توانمندی بالقوه را توسعه دهند.

انواع سواد:

سه نوع سواد وجود دارد:

سواد نثری^۱: دانش و مهارتهای مورد نیاز برای فهم و استفاده از اطلاعات از متن است.

سواد سندی^۲: دانش و مهارت های مورد نیاز برای کاربرد و استفاده از لغات و نمادها در مواد آموزشی همچون تقاضای شغلی، برنامه های حمل و نقل عمومی، نقشه ها، جدول ها و نمودارها است.

سواد مقداری^۳ (عددی): دانش و مهارت های مورد نیاز برای کاربرد عملیات ریاضیاتی، یا به تنهایی یا به طور متوالی با استفاده از اعداد درج شده در مواد تایپی است. سواد عددی، برای تراز کردن چک بانکی، و مشخص کردن بهره ها یا وام ها مورد نیاز است. (مرکز ملی آمارهای آموزشی، ۱۹۹۳).

آموزش غیر رسمی^۴:

از آنجایی که محتوای آموزش بزرگسالان نقش حیاتی

^۱. Prose literacy

^۲. Document literacy

^۳. Quantitative literacy

^۴ Non-formal Education.

^۵ -Complementary Education

^۶ Supplementary Education

^۷ -Replacement Education

مواد خواندنی ساده و مطالعه:

کتابهای خواندنی ساده منابعی هستند که به طور مستقیم برای افرادی که به هر دلیل با خواندن مشکل دارند نوشته و یا به زبان ساده تری از ادبیات موجود باز نویسی میشوند. البته گروهی معتقدند پدید آوردن متون خواندنی ساده برای مخاطب ویژه آن مهمتر و ضروری تر از اقتباس و باز نویسی آثار نویسندگان دیگر است (میرحسینی، ۱۳۸۳)

نوسودان بزرگسال نیز مانند سایر مردم برای یادگیری و کسب آگاهی ناگزیر از مطالعه هستند.

ایجاد انگیزه مطالعه در نوسودان با انتشار خواندنیهای ساده در انواع گوناگون یکی از راههای تشویق به مطالعه است که با برنامه ریزی دقیق و آگاهانه میسر خواهد بود.

ضوابط ارزیابی خواندنی ساده:

ارزیابی معمولاً از نگارش محتوا و سازماندهی مطلب انجام میشود:

۱. اهداف. آیا پس از استفاده از مطلب به اهدافی که از قبل تنظیم شده، رسیده ایم، به عبارتی آیا مطلب متناسب با اهداف است؟
۲. محتوا. آیا محتوا کاربردی و روزآمد است؟ آیا محتوای ماده خواندنی بر اساس نیازها و زمینه مورد علاقه فراگیران بوده است؟
- اگر بله، آیا رسانه یادگیری به طور کامل محتوا را به فراگیران منتقل میکند؟
۳. زبان متن. آیا مطالب از انسجام منطقی برخوردارند؟ آیا موضوع و متن در ارتباطند؟ آیا کلماتی که در رسانه یادگیری استفاده شده، متناسب با سطح توانایی خواندن فراگیران است؟ آیا زبان متن براحتی برای فراگیران از نظر طول نوشته، دستور زبان و ذخایر واژگانی درک شدنی است؟
۴. رسانه های دیداری. آیا رسانه های دیداری پیش بینی شده برای انتقال پیام مناسبند؟ چگونه می توان رسانه دیداری

آموزش بزرگسالان در سال های مختلف شاهدهی بر این مدعا هستند.

آموزش مداوم:

توسعه و تمدن در جهان امروز، موجبات دگرگونی نقشهای اجتماعی افراد فراهم می آورد، در نتیجه، انسانها را در طول زندگی نیازمند به کسب آگاهیهای شکل یافته می سازد. این نیاز، موجودیت آموزشی را همراه با دنیای دایم تغییر الزام آورمی کند و آن الزام در مفهوم نظام مندی آموزشی در قالب "آموزش مداوم" نهفته است. (عسگریان، ۱۳۷۱). آموزش مداوم همان نیاز انسان به یادگیری دانسته های جدید برای تطبیق با زندگی است و از بدو تولد تا واپسین لحظات زندگی ادامه دارد.

کشورهای جهان سوم با توجه به مشکل بی سوادی، متوجه سوادآموزی انسانهایی می شود که نتوانسته اند از آموزش رسمی بهره مند شوند و سعی در ادامه این آموزش با ارایه خواندنی های مناسب و متناسب با نیاز شغلی و اجتماعی و کسب مهارت های لازم برای فعالیتهای زندگی این افراد دارد.

معمولاً برنامه های آموزش مداوم در قالب برنامه های پس از سوادآموزی ارایه می شود و اهداف آن شامل:

- ایجاد آمادگی در بزرگسالان، جهت ایفای بهتر نقش و احساس مسئولیتهایی که به عهده دارند.
- ایجاد آمادگی در بزرگسالان برای پذیرا بودن تحولات فرهنگی، فکری و کاری.
- ایجاد قابلیت در بزرگسالان شاغل بیسواد، جهت ایجاد ارتباط کتبی با دنیای کار و تحکیم قابلیت ابقا در اشتغال (عسگریان، ۱۳۷۱، ص ۴۹).
- برنامه های آموزش مداوم با گروههای مختلف اجتماع بویژه در بزرگسالی ارتباط دارد و برای برنامه ریزی آن سنجش نیازهای فراگیران، جهت تعیین اهداف و تدوین محتوای آموزشی مناسب ضروری است.

حاضر که به صورت تحلیل محتوای مفهومی انجام شده با لا ترین در صد انطباق پیامها با عنوان و اهداف کتابهای غیر درسی مربوط است به کتاب امن تر از خانه برای نوجوان کجاست، ارمغان آبی، دانستی هایی درباره زلزله و کمترین انطباق مربوط است به خانه ای به نام محیط زیست ما، رفت و آمد در شهر و آب را گل نکنیم.

چنانچه مشاهده میشود هر دو تحقیق در انتخاب کتابهای با امتیاز با لا و پایین دارای نقاط مشترک هستند از جمله هر دو کتاب امن تر از خانه را بسیار غنی از نظر بار اطلاعاتی معرفی کرده اند و هر دو کتابهای خانه ای به نام محیط زیست ما و آب را گل نکنیم را ضعیف یافته اند. ولی دو تحقیق در مورد کتاب رفت و آمد در شهر نظر متفاوت دارند.

روش اجرای تحقیق:

تحقیق حاضر، براساس هدف از نوع کاربردی است. هدف تحقیقات کاربردی توسعه دانش کاربردی در یک زمینه خاص است. به عبارت دیگر تحقیقات کاربردی به سمت کاربرد عملی دانش هدایت می‌شود. (سرمد، بازرگان و حجازی، ۱۳۷۶).

این تحقیق از نظر چگونگی به دست آوردن داده‌های مورد نیاز، از تحلیل محتوا از نوع مفهومی^۱ است. تحلیل محتوا تکنیکی پژوهشی است برای استنباط تکرارپذیر و معتبر از داده‌ها در مورد متن آنها. تحلیل محتوا به مثابه تکنیکی پژوهشی شامل شیوه‌های تخصصی در پردازش داده‌های علمی است. هدف تحلیل همانند همه تکنیک‌های پژوهشی فراهم آوردن شناخت، بینشی نو، تصویر واقعیت و راهنمای عملی است. تحلیل محتوا فقط ابزار است و بس (کرپنדרوف، ۱۳۷۸). تحلیل محتوا غالباً به منظور شناسایی، تحلیل و ضبط محتوای منابع چاپی و غیرچاپی استفاده می‌شود. آن‌چه را که محقق برای سنجش می‌پذیرد واحد می‌نامند. محقق واحد‌ها را در مقوله‌هایی که عناصر

را جذابتر کرد؟ آیا تصاویر با متن ارتباط دارند؟ آیا تصاویر گویا هستند؟

۵. شکل. آیا شکل رسانه یادگیری برای نیل به اهداف متناسب است و به اندازه کافی برای استراحت راحت است؟ آیا از نظر شکل ظاهری جذاب است؟ آیا شکل رسانه یادگیری براحتی قابل استفاده است یا باید به وسیله مربی یا فراگیران تنظیم شود؟

۶. سایر عناصر. آیا فرایند یاد دهی-یاد گیری که در رسانه پیش بینی شده، برای پرسش و پاسخ مناسب است؟ آیا عنوان درک شدنی و به اندازه کافی روشن است؟ آیا کیفیت کاغذ و ابزار نقاشی برای رسانه یادگیری مناسب است؟ آیا رسانه یادگیری با دوام و حمل شدنی است؟ آیا حجم اطلاعات رسانه یادگیری مناسب است؟ (راهنمای تهیه و تولید مواد، ۱۳۸۱)

سازماندهی پیام‌ها در کتاب‌های ویژه کم سوادان معمولاً به صورت منطقی، به صورت زنجیره ای ارایه می‌شود.

تکنیک‌های زیر برای زنجیره ای کردن اطلاعات مفید است:

قدم به قدم ارایه کردن (۱، ۲، ۳، ...؛ زمانی (بر اساس یک زمانی)؛ موضوعی (استفاده از موضوعات اساسی و خرده آیم‌ها) (گاستون و دانیلز، ۱۹۸۸).

پیشینه پژوهش:

نهضت سواد آموزی شهر تهران در تحلیل محتوای ۱۲ کتاب غیر درسی که در سال ۱۳۸۵ صورت گرفته و به روش ویلیام رومی صورت گرفته است به نتایج ذیل دست یافته است:

بالا ترین امتیازها به ترتیب مربوط است به کتابهای گنج پنهان ۱۳۳۰، امن تر از خانه برای نوجوان کجاست ۱۳۰۵، رفت و آمد در شهر ۱۲۳۷، ارمغان آبی ۱۲۰۹ و کمترین امتیاز مربوط به آب را گل نکنیم ۱۱۳۳، خانه ای به نام محیط زیست ما ۱۱۵۰ است. در تحلیل محتوای پژوهش

^۱. Content analysis.

بر گیرنده فهرست مستند موضوعات کتابهای منتشره در ایران است استفاده شده است. برای مثال پیام آشنایی با محیط زیست در مقوله "محیط زیست-حفاظت" بر اساس سرعنوانهای موضوعی فارسی جای گرفته است.

تعداد منابع مورد استفاده در هر کتاب، استنادها در منابع بر اساس تاریخ نشر، تصاویر و همکاری با سایر سازمانها نیز مورد نظر قرار گرفته است و در مجموع تجزیه و تحلیل نهایی صورت گرفته و در قالب جداول توزیع فراوانی نشان داده شده است. جداول بر اساس سال انتشار و سپس الفبای عنوان مرتب شده اند. در داخل هر جدول نیز مقولات بر اساس ترتیب موضوعات مندرج در کتاب مشاهده می شود.

یافته ها:

از کتاب های غیر درسی سازمان نهضت سوادآموزی، کتاب پرورش ماهی قزل آلا در سال ۸۱ منتشر شده که نتایج تحلیل محتوای آن در جدول زیر آمده است.

جدول ۱. توزیع فراوانی موضوعها در کتاب "پرورش ماهی قزل آلا در منابع آب کشاورزی" ۱۳۸۱.

موضوع	فراوانی	درصد
ماهی پرورشی-حوضچه ها	۲۶	۲۸٫۸۸
قزل آلا-پرورش و تکثیر	۱۸	۲۰
ماهیهای آب شیرین-پرورش و تکثیر	۸	۸٫۸۸
ماهیها-تاثیر تغذیه	۱۳	۱۴٫۴۸
ماهیها- صید	۶	۶٫۶۶
ماهیها- پرورش و تکثیر-هزینه ها	۹	۱۰
ماهیها- فساد	۵	۵٫۵۵
ماهیها-تشخیص	۵	۵٫۵۵
جمع	۹۰	۱۰۰

اختصاص داده است. لذا می توان نتیجه گرفت که با توجه به عنوان کتاب، پیامهای مرتبط به خواننده منتقل می شود.

آن دارای وجوه مشترک هستند دسته بندی می کند تا قادر باشد هر مفهوم و نماینده آن را مشخص کند(فاضلی، ۱۳۷۶).

شیوه جمع آوری داده ها:

در این تحقیق، ۱۱ کتاب غیردرسی که مورد نظر کارفرمای تحقیق بودند و طی سالهای ۸۱-۸۴ منتشر شده اند، طی نامه ای توسط مدیریت تداوم آموزش نهضت شهر تهران برای تحلیل محتوا در اختیار قرار گرفتند، و ۶ کتاب نیز به وسیله فرمول خوانایی مک لافلین مورد بررسی قرار گرفت.

در تحقیق حاضر کل هر کتاب به عنوان یک واحد پذیرفته شد و واحد ثبت، موضوعهای کتابها میباشد لذا، تمرکز بر پیامها و موضوعات اصلی است. سپس موضوعات و پیامهای مندرج در صفحات هر کتاب که وجوه مشترک داشته اند در یک سرعنوان موضوعی مقوله بندی شده اند. برای این مقوله بندی از سرعنوانهای موضوعی فارسی که در

چنانچه در جدول شماره ۱ مشاهده می شود ایجاد استخر های دو منظوره (آبیاری در کشاورزی و پرورش ماهی) با موضوع ماهیها-حوضچه ها و بسامد ۲۶(۲۸٫۸۸٪) بیشترین درصد رابه خود اختصاص داده است و سپس تولید و پرورش ماهی قزل آلا با ۲۰٪ پیامهای کتاب رابه خود

جدول ۲. توزیع فراوانی موضوعها در کتاب "خانه ای به نام محیط زیست ما"

موضوع	فراوانی	درصد
محیط زیست-بررسی و شناخت	۶	۲,۶۴
محیط زیست-حفاظت	۹	۳,۹۶
محیط زیست-حوادث و آسیبها	۱۲	۵,۲۸
آب -ارزشها	۱۷	۷,۴۸
آب -آلودگی	۱۰	۴,۴۰
آب-تلفات	۱۷	۷,۴۸
هوا -ارزشها	۶	۲,۶۴
هوا -آلودگی	۱۰	۴,۴۰
فضای سبز شهری	۸	۳,۵۲
جنگل و جنگلداری-تاثیر بر طبیعت	۱۸	۷,۹۲
جنگل و جنگلداری- حواث و آسیبها	۱۰	۴,۴۰
زباله-پیشگیری	۱۸	۷,۹۲
زباله- جمع آوری	۲۰	۸,۸۱
سوختهای فسیلی- آلودگی	۱۵	۶,۶۰
سرب -آلودگی	۱۶	۷,۰۴
پشم شیشه- حوادث و آسیبها	۹	۳,۹۶
سفیدک، قارچ، ویروس -آلودگی-پیشگیری	۱۸	۷,۹۲
سیگار کشیدن-عوارض و عواقب	۸	۳,۵۲
جمع	۲۲۷	۹۹,۸۹

جنگلداری-تاثیر بر طبیعت، زباله-پیشگیری، و سفیدک، قارچ، ویروس - آلودگی-پیشگیری هر یک با ۷,۹۲٪ قرار دارند. ارزش آب و هدر رفتن آن با موضوع آب-ارزشها و آب-تلفات نیز با ۷,۴۸٪ جزء پر بسامد ترین پیامها در این کتاب هستند.

همان گونه که در جدول شماره ۲ دیده می شود بیشترین فراوانی پیام مربوط به جمع آوری و بازیافت زباله با موضوع زباله-جمع آوری با ۸,۸۱٪ است و سپس پیامهای مربوط به فایده جنگل، روشهای کاهش زباله و مبارزه با آلودگی کپک، قارچ، ویروس با موضوعات جنگل و

جدول ۳. توزیع فراوانی موضوعهادر کتاب "دانستنی هایی درباره زلزله، سیل و آتش سوزی"، ۱۳۸۱،

موضوع	فراوانی	در صد
زلزله-بررسی و شناخت	۵۰	۲۷,۱۷
زلزله-پیش بینی	۲۹	۱۵,۷۶
زلزله-تجزیه و تحلیل خطرات	۱۸	۹,۷۸
زلزله-جنبه های ایمنی	۱۷	۹,۲۳
سیل-بررسی و شناخت	۱۹	۱۰,۳۲
سیل- پیش بینی	۱۲	۶,۵۲
سیل-خسارات و خرابیها	۸	۴,۳۴
آتش سوزی-بررسی و شناخت	۱۸	۹,۷۸
آتش سوزی- پیشگیری	۶	۳,۲۶
آتش سوزی-خسارات و خرابیها-پیشگیری	۷	۳,۸۰
جمع	۱۸۴	۹۹,۹۶

همان گونه که در جدول شماره ۳ مشاهده می شود بیشترین فراوانی در موضوع زلزله-بررسی و شناخت و پیام شناخت زلزله با ۲۷,۷٪ دیده شده است. سپس به ترتیب موضوع زلزله-پیش بینی با پیام آمادگی قبل از زلزله با ۱۵,۷۶٪، شناخت سیل با موضوع سیل-بررسی و شناخت با ۱۰,۳۲٪ و آمادگی هنگام زلزله و شناخت آتش سوزی هر یک باموضوع زلزله- تجزیه و تحلیل خطرات و آتش سوزی- بررسی و شناخت با ۹,۷۸٪ قرار دارند.

جدول ۴. توزیع فراوانی موضوعهادر کتاب "گنج پنهان"، ۱۳۸۲

موضوع	فراوانی	درصد
زباله زدایی بهداشتی	۱۷	۱۵,۵۹
زباله-تاثیر بر محیط	۸	۷,۳۳
کاغذباطله- بازیافت	۱۵	۱۳,۷۶
شیشه- بازیافت	۲۲	۲۰,۱۸
آلومینیوم- بازیافت	۱۱	۱۰,۰۹
پلاستیک- بازیافت	۲۴	۲۲
کمپوست	۱۲	۱۱
جمع	۱۰۹	۱۰۰

جدول شماره ۴ نشان می دهد که بالاترین تکرار پیام مربوط به بازیافت پلاستیک با ۲۴ (۲۲٪) و سپس بازیافت شیشه ۲۰,۱۸٪ ضرورت جمع آوری و بازیافت زباله با موضوع زباله زدایی بهداشتی با ۱۵,۵۹٪ تعلق دارد.

جدول ۵. توزیع فراوانی موضوعهادر کتاب "آبی یاکبود"، ۱۳۸۳.

موضوع	فراوانی	در صد
محیط زیست- آلودگی	۱۱	۱۰,۲۸
هوا-آلودگی	۲۹	۲۷,۱۰
هوا- آلودگی-جنبه های اجتماعی	۱۶	۱۴,۹۵
هوا-آلودگی-تاثیر بر محیط	۱۶	۱۴,۹۵
هوا- آلودگی-مبارزه	۳۵	۳۲,۷۱
جمع	۱۰۷	۱۰۰

جدول شماره ۵ نشان می دهد که بالاترین فراوانی پیام مربوط به کاهش آلودگی هوا با ۳۲,۷۱٪/سپس آلاینده های هوا با ۲۷,۱۰٪ قرار دارد.

جدول ۶. توزیع فراوانی موضوعهادر کتاب "ارمغان آبی"، ۱۳۸۳.

موضوع	فراوانی	در صد
آبزیان-ارزشها	۲۴	۱۶,۷۸
ماهیهها-ارزشها	۱۶	۱۱,۱۸
آبزیان-مصارف درمانی	۲۸	۱۹,۵۸
ماهیهها-بررسی و شناخت	۳۷	۲۵,۸۷
امگا-۳-ارزشها	۱۸	۱۲,۵۸
آبستنی-تغذیه	۱۳	۹,۰۹
ماهیهها-جنبه های اجتماعی	۷	۴,۸۹
جمع	۱۴۳	۱۰۰

جدول شماره ۶ نشان می‌دهد که بالاترین فراوانی پیام‌ها در کتاب ارمغان آبی مربوط به پیشگیری و درمان بیماریها توسط آبزبان با ۱۹,۵۸٪ است و سپس به ترتیب

جدول ۷ توزیع فراوانی موضوعات کتاب "امن تر از خانه برای نوجوان کجاست؟"، ۱۳۸۳.

موضوع	فراوانی	درصد
خانواده-بررسی و شناخت	۳۵	۱۷,۷۶
شناخت درمانی نوجوانان	۵۷	۲۸,۹۳
تربیت خانوادگی	۲۱	۱۰,۶۵
خانواده‌های ناسازگار	۲۷	۱۳,۷۰
والدین و نوجوانان	۵۷	۲۸,۹۳
جمع	۱۹۷	۱۰۰

جدول شماره ۷ نشان می‌دهد که بالاترین فراوانی مربوط به شناخت درمانی نوجوانان و ضرورت برقراری ارتباط والدین و نوجوانان است، هر یک با ۲۸,۹۳٪ سپس

جدول ۸ توزیع فراوانی موضوعات کتاب "آب را گل نکنیم"، ۱۳۸۴.

موضوع	فراوانی	درصد
آب-ارزشها	۱۱	۹,۲۴
آب-آلودگی-تاثیر بر محیط	۱۶	۱۳,۴۴
آب-حفاظت	۱۷	۱۴,۲۸
آب-منابع	۸	۶,۷۲
آب-آلودگی	۶	۵,۰۴
محیط زیست-بررسی و شناخت	۳	۲,۵۲
فاضلابرها-آلودگی-مبارزه	۲۲	۱۸,۴۸
زباله صنعتی	۷	۵,۸۸
نفت-آلودگی-مبارزه	۱۳	۱۰,۹۲
زباله زدایی بهداشتی	۱۶	۱۳,۴۴
جمع	۱۱۹	۱۰۰

جدول شماره ۸ نشان می‌دهد که بیشترین فراوانی مربوط به پیام لزوم حفظ بهداشت آب با موضوع آب-حفاظت با ۱۴,۲۸٪ است و سپس به ترتیب خطرات آلودگی

جدول ۹ توزیع فراوانی موضوعات کتاب "بیماریهای تنفسی در کودکان"، ۱۳۸۴.

موضوع	فراوانی	درصد
سلامت پروری	۶	۴,۱۳
بیماریهای تنفسی-بررسی و شناخت	۱۵	۱۰,۳۸
کودکان-بیماریهای تنفسی-پیشگیری	۸	۵,۵۱
سرماخوردگی-درمان	۳۵	۲۴,۱۳
سینه پهلو-درمان	۳۸	۲۶,۲۰
گوش میانی-عفونت-درمان	۲۳	۱۵,۸۶
جمع	۱۴۵	۹۹,۹۶

جدول شماره ۹ نشان می‌دهد که بیشترین تکرار پیام مربوط به آشنایی با سینه پهلو و درمان آن با ۲۶,۲۰٪ است و سپس به ترتیب آشنایی با سرماخوردگی و درمان آن

جدول ۱۰. توزیع فراوانی موضوعات کتاب "رفت و آمد در شهر"، ۱۳۸۴.

موضوع	فراوانی	درصد
وسایل نقلیه موتوری	۷۵	۳۰,۹۹
ترافیک	۱۶	۶,۶۱
محیط زیست-آلودگی	۲۶	۱۰,۷۴
مقررات عبور و مرور	۱۸	۷,۴۳
رانندگی-قوانین و مقررات	۵۲	۲۱,۴۸
پیاده روی-قوانین و مقررات	۲۲	۹,۰۹
راهها-بررسی و شناخت	۳۳	۱۳,۶۳
جمع	۲۴۲	۹۹,۹۷

جدول شماره ۱۰ نشان می‌دهد که بیشترین تکرار پیام مربوط به آشنایی با وسایل نقلیه با موضوع وسایل نقلیه موتوری با ۳۰,۹۹٪ و سپس به ترتیب آداب رانندگی با

جدول ۱۱. توزیع فراوانی موضوعات کتاب "نگاهی کوتاه به تهران: مروری بر ایران"، ۱۳۸۴.

موضوع	فراوانی	درصد
تهران-زیارتگاهها	۱۱	۲۵,۵۸
تهران-موزه هاو گالریها	۲۱	۴۸,۸۳
تهران-آثار تاریخی	۶	۱۳,۹۵
تهران-پارکها	۴	۹,۳۰
تهران-تاریخ	۱	۲,۳۲
جمع	۴۳	۹۹,۹۸

جدول شماره ۱۱ نشان می‌دهد که بیشترین تکرار پیام مربوط است به آشنایی با موزه ها و گالریها با ۴۸,۸۳٪ و سپس آشنایی با زیارتگاهها با ۲۵,۵۸٪ و تهران-آثار تاریخی با ۱۳,۹۵٪ قرار گرفته اند.

سطح خوانایی:

موضوعات بهداشتی کتابهای غیر درسی طبق فرمولک لافلین مورد بررسی قرار گرفت که شامل ۶ عنوان می‌شود:

این فرمول سالهای آموزشی مورد نیاز برای فهم یک تکه (واحد) نوشته را محاسبه می‌کند. این فرمول به ویژه برای کنترل کردن پیام های بهداشتی مورد استفاده قرار می‌گیرد.:

جدول ۱۲. تعیین سطح کلاسی خوانایی کتابهای غیر درسی

نام کتاب	سطح کلاسی خوانایی
آب را گل نکنیم	۵,۵۷
آبی یا کبود	۵,۵
ارمغان آبی	۵,۴۶
بیماریهای تنفسی در کودکان	۶,۰۸
خانه ای به نام محیط زیست	۴,۹۳
گنج پنهان	۶,۶۳

و حجم فشرده کتاب خواننده کم سواد در درک سریع پیامها ممکن است دچار مشکل گردد.

۳. در کتاب دانستیهای درباره زلزله تمام پیامهای مندرج در ارتباط کامل با عنوان منتشره است یعنی ۱۰۰ درصد پیامها مرتبط می باشند.

۴. در کتاب گنج پنهان ضرورت جمع آوری و بازیافت زباله (۱۵,۵۹٪)، بازیافت کاغذ (۱۳,۷۶٪)، بازیافت شیشه (۲۰,۱۸٪)، بازیافت آلومینیوم (۱۰,۰۹٪) و بازیافت پلاستیک (۲۲٪) بالاترین ارتباط را با عنوان منتشره دارا هستند یعنی ۸۱,۶۲ درصد پیامها کاملا مرتبط می باشند.

۵. در کتاب آبی یا کبود پیامهای آلاینده های هوا (۲۷,۱۰٪) و کاهش آلودگی هوا (۳۲,۷۱٪) بیش از پنجاه درصد پیامها را به خود اختصاص داده اند یعنی رویم ۵۹,۸۱ درصد. البته لازم به ذکر است که پیامهای دیگر چون آسیب آلودگی هوا و ضرورت پاکیزگی هوا هر یک با ۱۴,۹۵ درصد نیز با عنوان مرتبط هستند. در واقع ۸۹,۷۲ درصد پیامهای کتاب با عنوان ارتباط کامل دارند.

۶. در کتاب ارمغان آبی صد درصد پیامها مرتبط با عنوان ارمغان آبی که معنای ضمنی ماهی و ارزش غذایی آن است می باشد.

۷. در کتاب امن تر از خانه برای نوجوان کجاست نیز صد درصد پیامها مرتبط با عنوان انتخاب شده است.

۸. در کتاب آب را گل نکنیم پیامهای خطرات آلودگی آب (۱۳,۴۴٪)، عوامل آلودگی آب (۵,۰۴٪)، فاضلاب کشاورزی (۹,۲۴٪)، فاضلاب شهری و خانگی (۹,۲۴٪)،

چنانچه در جدول ۱۲ دیده میشود سطح کلاسی خوانایی کتابهای گنج پنهان و بیماریهای تنفسی در کودکان به ترتیب با ۶,۶۳ و ۶,۰۸ بالاترین سطح خوانایی را دارند. کتاب خانه ای به نام محیط زیست ما با ۴,۹۳ کمترین سطح کلاسی خوانایی را دارد.

نتیجه گیری:

نتایج تحقیق نشان می دهد که کتابهای منتشره از سوی نهضت سواد آموزی شهر تهران در انتقال پیامهای ارتباطی با توجه به عناوین منتشره در اکثر کتابها موفق عمل کرده است:

۱. در کتاب پرورش ماهی قزل آلا در منابع آب کشاورزی پیامهای ایجاد استخر دو منظوره (۲۸,۸۸٪)، تولید و پرورش ماهی قزل آلا (۲۰٪)، و فایده پرورش ماهی در منابع آب کشاورزی (۸,۸۸٪) بالاترین فراوانی را داشته اند. یعنی بالای ۵۰٪ پیامها ۵۷,۷۶ درصد ارتباط مستقیم با عنوان و اهداف ذکر شده در کتاب را دارند.

۲. در کتاب "خانه ای به نام محیط زیست ما" پیامهای شناخت محیط زیست (۲,۶۴٪)، حفظ محیط زیست (۳,۹۶٪)، آسیب به محیط زیست (۵,۲۸٪)، ارزش آب (۷,۴۸٪)، ارزش هوا (۲,۶۴٪)، نیاز به فضای سبز (۳,۵۲٪)، جنگل و فواید آن (۷,۹۲٪)، زباله و روش کاهش آن (۷,۹۲٪) بیشترین ارتباط را با عنوان منتشره دارا هستند که روی هم ۴۱,۳۶ درصد پیامهای کتاب را به خود اختصاص داده اند. این کتاب با ۲۲۷ پیام یکی از بیشترین پیامهای ارتباطی را داراست ولی متاسفانه به علت پراکندگی پیامها

آبی است که از ۱۶ منبع استفاده کرده است. سپس به ترتیب آبی یا کبود با ۷ منبع و خانه ای به نام محیط زیست ما و گنج پنهان هر یک با ۶ منبع قرار دارند. کتاب رفت و آمد در شهر نیز فاقد منبع می باشد.

روزآمدی منابع استفاده شده در هر کتابی یکی از شاخص های اعتبار کتاب به حساب می آید. در این تحقیق نیز سعی شد که کتاب های غیردرسی مورد نظر از این بعد نیز مورد تحلیل قرار گیرند که به قرار ذیل است:

بیشترین منابع مورد استفاده برای نگارش خواندنیهای ساده بدون ذکر تاریخ هستند (فراوانی ۱۵ (۲۱,۷۳٪)) و سپس سال ۱۳۸۰ با فراوانی ۱۲ (۱۷,۳۹٪) و سال ۱۳۸۲ با فراوانی ۹ (۱۳,۰۴٪) قرار دارند. لذا لازم است از نویسندگان محترم توجه به ذکر تاریخ در خواست شود و به طور کلی فراوانی ذکر سالهای ۸۰، (۸۱)، ۸۲ در لیست منابع نشان می دهد از منابع روز آمد هم در کتاب ها استفاده شده است.

نکته ای که در مورد چاپ کتاب های غیر درسی حایز اهمیت است چاپ اشتراکی این کتابها با سازمان های دیگر است. میزان مشارکت سازمان های دیگر با نهضت سوادآموزی مشخص شده است:

نهضت سوادآموزی شهر تهران یازده مورد همکاری برای انتشار خواندنیهای ساده داشته است که اداره کل حفاظت محیط زیست استان تهران با ۴ مورد، بیشترین همکاری را با این مرکز داشته است: خانه ای به نام محیط زیست (۱۳۸۱)، گنج پنهان (۱۳۸۲)، آبی یا کبود (۱۳۸۳) و آب را گل نکنیم (۱۳۸۴). لازم به ذکر است که نهضت سوادآموزی شهر تهران دو کتاب منتشره را بدون همکاری با سایر سازمانها منتشر کرده است: بیماریهای تنفسی در کودکان و نگاهی به تهران: مروری بر یادایران که هر دو در سال ۱۳۸۴ منتشر شده است.

بررسی شکلی کتاب یکی دیگر از بخش های تحلیل محتوا است که نتایج آن نشان می دهد که اکثریت قریب به اتفاق کتابهای منتشره از سوی نهضت سوادآموزی شهر تهران دارای تصاویر مرتبط می باشند. بیشترین تصویر مربوط

فاضلاب صنعتی (۵,۸۸٪)، آلودگی نفتی (۱۰,۹۲٪) و آلودگی زباله (۱۳,۴۴٪) مستقیماً با عنوان منتشره ارتباط دارند یعنی ۶۷,۲ درصد پیامها مرتبط هستند، سایر پیامها نیز به طور غیر مستقیم با محتوا ارتباط دارند.

۹. در کتاب بیماریهای تنفسی در کودکان با ۹۵,۸۷ درصد اکثریت پیامها در ارتباط با عنوان انتخاب شده است.

۱۰. در کتاب رفت و آمد در شهر پیامهای معنای ترافیک

(۶,۶۱٪)، مقررات عبور و مرور (۷,۴۳٪)، مقررات رانندگی

(۵,۷۸٪)، آداب پیاده روی (۹,۰۹٪) و آداب رانندگی در

شهر با (۵,۷۸٪) بیشترین ارتباط را با عنوان دارند یعنی

۴۴,۶۱ درصد پیامها ارتباط مستقیم داشته اند. این کتاب با

۲۴۲ پیام ارتباط بالاترین پیامها را در بین کتابهای منتشره به

خود اختصاص داده است ولی به نظر می رسد روی برخی از

پیامها مانند آشنایی با وسایل نقلیه (۳۰,۹۹٪) و آشنایی با

راهها (۱۳,۶۳٪)، تکرار غیرضروری داشته است و

می توانست با فراوانی کمتری این پیامها را به کار گیرد و

روی سایر پیامها مانند مقررات عبور و مرور بیشتر تاکید

داشته باشد

۱۱. در کتاب نگاهی کوتاه به تهران نیز صد در صد

پیامها را در ارتباط با عنوان می بینیم ولی جای خالی بسیاری

از پیامها محسوس است از جمله در معرفی پارکها فقط به سه

پارک اشاره شده است ولی از پیام آشنایی با مراکز تفریحی

در این شهر صرف نظر شده است. درحالیکه به نظر می رسد

این پیام نیز می توانست با خواننده نوسواد تهرانی ارتباط

خوبی برقرار کند.

چنانچه نتایج نشان می دهد میان عناوین منتشره

و پیامهای ارتباطی سازگاری وجود دارد. میانگین سازگاری

۷۷,۱۱ درصد می باشد.

پس از تحلیل محتوای کتاب های غیردرسی در این

قسمت نگاهی دیگر به این کتاب ها انداخته می شود:

نهضت سوادآموزی شهر تهران از یازده کتاب منتشره

بیشترین انتشارات مربوط به خواندنی های ساده را در سال

۱۳۸۴ داشته است و بیشترین استناد، مربوط به کتاب ارمغان

۳- استیل، جولی (۱۳۸۴). تحلیل محتوای وب سایت های کتابخانه های دانشگاهی کشورهای انگلیسی زبان. ترجمه علی مراد مند، فصلنامه کتاب، ۱۶: ۱۹۲-۱۸۵.

۴- ایوانز، دیوید (۱۳۸۱). برنامه ریزی آموزشی غیر رسمی. (ترجمه محسن طالب زاده). تهران: انتشارات سازمان نهضت سوادآموزی

۵- بزرگی، اشرف السادات (۱۳۷۷). بررسی میزان سازگاری عنوان ها و موضوع های کتاب های فارسی منتشر شده در ایران در فاصله سال های ۱۳۷۵-۱۳۶۵. پایان نامه دکتری دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران.

۶- بولا، اس. (۱۳۷۳). روند تحولات و مسایل آموزش بزرگسالان در جهان. (ترجمه سیمین دخت جهان پناه). تهران: کمیسیون ملی یونسکو در ایران.

۷- جانسون، دبرا و ویلکاکس، جنیفر (۱۳۷۳). کتابخانه ها و سوادآموزی. (ترجمه رحمت الله فتاحی). مشهد: دانشگاه فردوسی.

۸- جعفری، آیت الله (۱۳۸۳). بررسی روش های ارتقای بهره وری آموزش در آموزش های بزرگسالان. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته مدیریت دولتی سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور.

۹- جمشیدیان، غلامرضا (۱۳۶۶). بررسی نهضت سوادآموزی و ارزیابی عملکرد آن از ابتدا (۱۳۵۸ تا پایان سال ۱۳۶۳). پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تربیت مدرس.

۱۰- جمیاری، همایون (۱۳۷۵). بررسی ارتباط مطالعه منابع غیردرسی با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان سال سوم رشته های نظری نظام جدید آموزش متوسطه شهر تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران.

به کتاب نگاهی کوتاه به تهران با ۱۴۶ تصویر است و کمترین تصویر مربوط به کتاب امن تر از خانه برای نوجوان کجاست با ۷ تصویر می باشد.

پیشنهادها:

پیشنهاد می شود سایر کتاب های غیر درسی آموزش مداوم مورد تحلیل محتوا قرار گیرد.

۲. برای طراحی کتابهای غیردرسی اهداف مشترک و مشخصی در نظر گرفته شود.

۳. پیام های موجود در کتابهای غیر درسی محدود و کم شود. با توجه به نتایج تحلیل محتوا پیشنهاد می شود برای جلوگیری از آلودگی اطلاعات و به عبارتی تداخل اطلاعات و جلوگیری از بار اضافی اطلاعات برای خواننده که ممکن است موجب عدم دریافت پیامهای اصلی شود، تعداد پیامها به صورت کنترل شده و هدفمند مشخص شود. یعنی از ابتدا و قبل از نگارش کتاب، فهرست مندرجات تعیین شود. سپس متن اولیه نگاشته شده، توسط داوران مورد مطالعه و بررسی قرار گیرد و با اهداف اولیه مقایسه شود. (Gaston & Danielz, 1988) نیز معتقدند که ثبات در ارایه پیام، طرح یک پیام در هر صفحه، و پرهیز از حاشیه روی در تاثیر کتابهای آموزشی ویژه کم سوادان بسیار حایز اهمیت است.

۴. راهنمای تدوین کتاب های غیر درسی برای نوسوادان ایرانی تهیه و تدوین گردد.

منابع و مآخذ

- ۱- آل آقا، فریده (۱۳۷۲). تحلیل آماری بی سوادی در منطقه و جهان، آموزش بزرگسالان و مسایل اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی. تهران: موسسه بین المللی روش های آموزش بزرگسالان.
- ۲- آیین نامه آموزش مداوم. تهران: سازمان نهضت سوادآموزی، ۱۳۷۴.

- ۱۱- حمیدی زاده، محمد رضا (۱۳۷۱). طرح مطالعاتی بررسی نیازهای بزرگسالان برای کاربرد آن در سیاستگذاری و برنامه ریزی های آموزشی. تهران: موسسه بین المللی روش های سوادآموزی بزرگسالان.
- ۱۲- خیابوی، عزیز (۱۳۵۳). سواد و رابطه آن با اشتغال زنان در آذربایجان شرقی. پایان نامه لیسانس علوم اجتماعی دانشگاه تهران.
- ۱۳- رضایی ملایری، احمد (۱۳۷۰). ارزیابی کمی و کیفی فعالیت های نهضت سوادآموزی تا سال ۱۳۶۹. پایان نامه کارشناسی ارشد علوم اجتماعی دانشگاه تهران.
- ۱۴- رفیع پور، فرامرز (۱۳۸۲). تکنیک های خاص تحقیق در علوم اجتماعی. تهران: انتشارات سمت.
- ۱۵- زرافشان، علی (۱۳۷۳). بررسی وضعیت مطالعه غیردرسی دانش آموزان کشور. پایان نامه کارشناسی ارشد دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران.
- ۱۶- زندی، بهمن (۱۳۷۶). راهنمای طرح خواندن با خانواده. تهران: دفتر پژوهش، برنامه ریزی و تولید مواد آموزشی سازمان نهضت سوادآموزی
- ۱۷- سازمان نهضت سوادآموزی (۱۳۷۴). جزوه آیین نامه آموزش مداوم.
- ۱۸- سرمد، زهره، بازرگان، عباس و حجازی، الهه (۱۳۷۶). روش های تحقیق در علوم رفتاری. تهران: انتشارات آگاه.
- ۱۹- سلطانزاده، حسین (۱۳۷۸). ارزیابی طرح خواندن با خانواده از دیدگاه سوادآموزان در دوره تکمیلی نهضت سوادآموزی شهرستان ری. پایان نامه دوره کارشناسی مدیریت آموزشی بزرگسالان مرکز آموزش عالی شهید باهنر.
- ۲۰- شاوردی، تهمینه و همکاران (۱۳۷۳). تحلیل محتوای کتب درسی دوران ابتدایی. تهران: جهاد دانشگاهی واحد الزهرا (س).
- ۲۱- صالحی، محمود (۱۳۷۷). بررسی وضعیت نوسودان شهر مشهد. پایان نامه کارشناسی ارشد برنامه ریزی درسی دانشگاه علامه طباطبایی
- ۲۲- صباغیان، زهرا (۱۳۶۴). روش های سوادآموزی بزرگسالان. تهران: مرکز نشر دانشگاهی.
- ۲۳- ۱۳۷۰ شناخت بزرگسالان و روش های سوادآموزی. انتشارات دفتر تحقیق و تألیف نهضت سوادآموزی
- ۲۴- ۱۳۷۱ مسایل و مشکلات سوادآموزی. تهران: انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
- ۲۵- عزیزی، احمد (۱۳۷۸). بررسی نظرات نوسودان شهر اراک و ارایه راهکارهای مطلوب. پایان نامه کارشناسی ارشد روان شناسی تربیتی دانشگاه شهید بهشتی
- ۲۶- عسگریان، مصطفی (۱۳۷۱). آموزش مداوم: ضرورت، برنامه ریزی و نظام دهی. آموزش بزرگسالان و توسعه، شماره ۱، ۴۵-۳۶.
- ۲۷- فاضلی، نعمت الله (۱۳۷۶). آموزش، تحقیق و ترویج. نمایه پژوهش، ۱، ص ۹۰-۱۰۰.
- ۲۸- کاظمی، تاج محمد (۱۳۷۴). مطبوعات ترکمنستان، توسعه ملی و هویت جویی: تحلیل محتوای چهار روزنامه ترکمنستان در مقطع سال ۱۹۹۴. پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه علامه طباطبایی.
- ۲۹- کرپندروف، کلوس (۱۳۷۸). تحلیل محتوا مبانی روش شناختی. (ترجمه هوشنگ نایبی). تهران: روش.
- ۳۰- مشایخ، فریده (۱۳۷۳). نظام آموزشی غیر رسمی و نقش آن در توسعه نیروی انسانی. پژوهش در مسایل تعلیم و تربیت، ۳، ۱۱۴-۱۱۳.
- ۳۱- معاونت آموزش و نیروی انسانی نهضت سوادآموزی (۱۳۷۹). گزارش عملکرد نهضت

- ۳۹- یاری، محمد (۱۳۷۸) بررسی عوامل موثر بر اجرای طرح گروه‌های پیگیر سواد. پژوهش انجام شده در سازمان نهضت سوادآموزی شهر تهران
- 40- Aurbach, E. (1992). Making meaning, making change: participatory curriculum for adult ESL literacy. Washington D.C.: McHenry, IL: center for Applied Linguistics and Delta System.
- 41- Gaston, N. & Daniels, P. (1998). Writing for adults with limited reading skills. Technical communication, 34, 1, 29-30.
- 42- Holt, G.M. (1995). Teaching low – level adult ESL learners. National center for ESL literacy education. California Department of Education.
- 43- Mc Laglin (2002) "English literacy and language minorities in the United sates" Available at: www.nces.ed.gov
- 44- Miller, Juanita (2001). How to write low literacy materials. Journal of Extension, 39, 1.
- 45- Siebert, A. (2000). The instructor's role in retaining adult learners and increasing their chances of success in college. Paper presented at national conference on the adult learner, Atlanta, Georgia.
- 46- U. S. Congress, Office of Technology Assessment (1993). Adult literacy and new technologies: tools for lifetimes, OTA-SET-550. Washington, D.C.: US government printing office.
- سوادآموزی در ۲۰ سال اخیر. سازمان نهضت سوادآموزی.
- ۳۲- میرحسینی، زهره (۱۳۷۷). بررسی نیازها و علایق مطالعاتی نوسوادان. پایان نامه دکتری دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.
- ۳۳- ۱۳۸۲ بررسی نیازهای آموزشی فراگیران سازمان نهضت سوادآموزی. تهران، دفتر پژوهش و برنامه‌ریزی و تولید مواد آموزشی سازمان نهضت سوادآموزی
- ۳۴- ۱۳۸۳. مواد و خدمات کتابخانه ای برای بزرگسالان نوسواد. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت).
- ۳۵- میرسندهی، محمد (۱۳۸۲). تحلیل محتوای پایان نامه های دانشجویی در رشته جامعه شناسی. تهران: دانشگاه تربیت مدرس.
- ۳۶- ناشیمنتو، جرال دو (۱۳۷۲). ارقام بی سوادی در درسهای سوادآموزی. (ترجمه زهرا صباغیان). تهران: انتشارات مدرسه.
- ۳۷- ولیخانی، حامد (۱۳۸۴) بررسی میزان تحقق اهداف گروه‌های پیگیر سواد در نهضت سوادآموزی شهر تهران از دیدگاه راهنمایان عملیاتی، آموزشیاران و فراگیران. پژوهش انجام گرفته در مدیریت نهضت سوادآموزی شهر تهران.
- ۳۸- همایون پور، پرویز (۱۳۶۸). پیکار جهانی سوادآموزی. تهران: سازمان انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی.